

K výskytu prvosienky „*primula auricula aurea*“ v Tribeči

On the occurrence of the “*primula auricula aurea*” in Tribeč Mts.

Venované pamiatke PhDr. Michala Eliáša, CSc. (1934–2018)

PAVOL ELIÁŠ st.

Golianova 8, 917 02 Trnava, e-mail: pavol.elias149@gmail.com

Abstract: The occurrence of auricula or mountain cowslip (“*primula auricula aurea*”) was mentioned as a rarity in a manuscript of an unknown author on the prehistoric stony wall in the Tribeč Mt (“*O prähistorickom pevnostnom vale na vrchu Tribčĕ*” in original Slovak language), stored now in Literature Archive of the Slovak National Library in Martin. The Veľký Tribeč Mt (altitude 829 m, Tribeč Mts, SW Slovakia) was identified as the locality of the plant species by P. Eliáš sen. and published in a local monography on Velčice village (district Zlaté Moravce) with a comment “erroneous”. Detailed analysis of the text of the manuscript shown that the site of the occurrence of the auricula is not on the top of the mountain but at the foot of the Tribeč Mts. in contact with the Danube Lowland (Nitrianska pahorkatina hill area). The unknown author recognized that the plant species is not native in the area, that it was introduced accidentally or deliberately by a man (migrated trups) from the Alps, and that some auricula plants were still living there at the time of the manuscript origin (probably beginning of the 20th century). The locality evidently represents first record on the allochthonous occurrence of the taxon (*Primula auricula* L. and/or its hybrid *P. ×pubescens*) in Slovakia.

Key words: allochthonous occurrence, anonymous author, auricula, manuscript, Nitrianska pahorkatina hill area, Slovakia, supposed introduction from Alps, Tribeč Mts.

Úvod

Prvosienka *Primula auricula* L. je v záhradnickej literatúre uvádzaná ako s obľubou pestovaná dekoratívna skalnička so vždyzelenými listami v prízemnej ružici (Halda 1992, Moravec 1999, Brickell 2008). Domin & Podpěra v Polívkovom kľúči (Polívka et al. 1928: 392–395) uvádzajú len prvosienky (rod *Primula*) vyskytujúce sa vo voľnej prírode a pestované nespomínajú vôbec. Pri druhu *Primula auricula* L. píšú „*Evr.-alp. Na vápenc. skalách na slovenských Karpatech (od ž. trenčanské po ž. šaryšskou)*“ (Polívka et al. 1928: 392).

Taxonomickými a nomenklatorickými otázkami európskych taxónov komplexu *Primula auricula* sa zaoberali viacerí autori (cf. Zhang 2002, Zhang & Kadereit 2004, 2005, Somlyay & Bauer 2010). Západokarpatské populácie, vyskytujúce sa na území Slovenska, sú v literatúre obvykle vyčleňované ako osobitný poddruh a označované menom *P. a. subsp. hungarica* (Borbás) Soó

alebo *P. a.* subsp. *tatriaca* L.B. Zhang, prípadne *P. lutea* subsp. *tatriaca* (L.B. Zhang) L.B. Zhang (Zhang et al. 2004, Zhang & Kadereit 2004, 2005, Somlyay & Bauer 2010). Čepele listov sú po oboch stranách žliazkaté a na okrajoch s dlhšími stopkatými žliazkami. Z fyto geografického hľadiska sa tento poddruh hodnotí ako západokarpatský endemit (Futák 1972), resp. subendemit (Kliment 1999). Rastie v horskom až subalpínskom stupni, na vhodných stanovištiach vzácné aj nižšie.

Podľa slovenskej literatúry (Dostál & Červenka 1992, Marhold et al. 1998, Kochjarová 2016) sa na Slovensku vyskytuje len *Primula auricula* subsp. *hungarica* (Borbás) Soó s hladkými, kožovitými listami, svetložltými až sýtožltými kvetmi. V karpatskej oblasti sa vyskytuje roztrúseno vo vápencových a dolomitových pohoriach. ... „vo vápencových častiach Malých Karpát ... rastie len veľmi vzácné na niekoľkých lokalitách“ (Kochjarová l.c.). Vo fyto geografickom okrese Tribeč (P. Eliáš 1984, 2016, 2018a,b) sa nevyskytuje. Počas floristického kurzu v Partizánskom v júli 1994 boli zistené dve lokality *P. auricula* v blízkych Strážovských vrchoch (Ambros 1996). Podľa Kochjarovej (l.c.) má však v Strážovských vrchoch veľa lokalít. Údaje o úniku z kultúry a divočení na našom území nie sú známe (Kochjarová l.c.).

Rastliny klasifikované ako *P. a.* subsp. *auricula* sa vyskytujú v Alpách. Majú mať slabé pomúčené kvety, avšak listy s celistvookrajovými čepeľami bez pomúčenia (Kochjarová l.c.). Ako tzv. „aurikuly“ sa v záhradách často pestujú prvosenky s podobnou konzistenciou listov, s hrubými, čiastočne nadzemnými podzemkami a s kvetmi rozličných farieb. Sú to prvosenky vyšľachtené z hybridov pochádzajúcich z kríženia medzi *P. auricula* a *P. hirsuta*, zaraďované do skupiny *Auricula* (Brickell 2008). V botanickej literatúre sa hodnotia ako hybridogénny taxón *P. × pubescens* Wulfen (Hanelt 1973, Halda 1992, Kochjarová l.c.). Pravá *P. auricula* sa u nás pestuje len ojedinele (Kovanda 2002).

Pri charakteristike rastlínstva veľčického chotára v miestnej monografii obce Veľčice v okrese Zlaté Moravce (M. Eliáš et al. 1997) som v súvislosti s neprítomnosťou horských druhov v území údaj o výskyte taxónu *Primula auricula* na Veľkom Tribeči (829 m n.m., pohorie Tribeč) komentoval nasledovne: „Údaj o výskyte prvosenky holej (*Primula auricula aurea*) ... na V. Tribeči (rukopis neznámeho autora zo začiatku 20. storočia – ALU MS) je zrejme chybný. Ide o zámenu s prvosenkou jarnou, ktorá sa vo veľčickom chotári vyskytuje“ (P. Eliáš 1997: 65). Toto konštatovanie je v súlade s poznatkami o flóre Tribeča (P. Eliáš 1992). Ani Scheffer tento druh na Tribeči nezbieral (cf. P. Eliáš st. 2018b), ani Domin (1923), ktorý vystúpil na V. Tribeč zo západnej

strany, ani Suza et al. (1931), ktorí vystúpili na V. Tribeč po južnom až juhozápadnom svahu, údaj o výskyte *Primula auricula* neuvádzajú. Ani neskorší floristický výskum v území (Šípošová-Kováčiková 1979; P. Eliáš 1980, 1984, 1985; Ambros 1996) takýto údaj nepriniesol. Všetci vyššie uvedení autori však uvádzajú druh *Primula veris* L., ktorý sa v Tribeči vyskytuje na viacerých lokalitách.

Na rukopis neznámeho autora a na údaj o výskyte „*primula auricula aurea*“ v tomto rukopise ma upozornil Dr. Michal Eliáš z Matice Slovenskej pri spoločnej príprave monografie o obci Veľčice (M. Eliáš et al. 1997). Na základe ním sprostredkovanej informácie som však považoval výskyt tohoto taxónu na V. Tribeči za nepravdepodobný a pochybný.

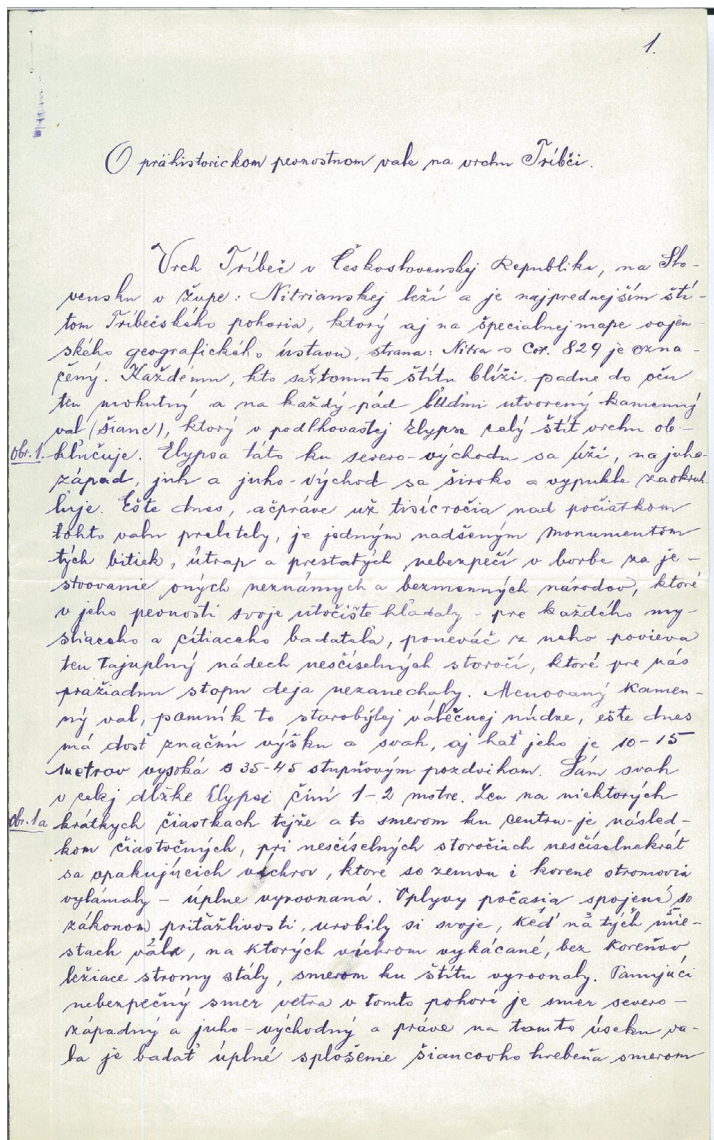
Podrobnejšie štúdium rukopisu neznámeho autora prinieslo nové skutočnosti, o ktorých informujem v tomto príspevku.

Rukopis neznámeho autora

Rukopis neznámeho autora (Anonymus ?), zaoberajúci sa archeologickou lokalitou na vrchu Veľký Tribeč (pohorie Tribeč) s názvom “*O prähistorickom pevnostnom vale na vrchu Tribčiči*“ je evidovaný v inventári Literárneho archívu Matice slovenskej z roku 1974 (Kolektív 1974). Tento rukopis je v súčasnosti uložený v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice (LA SNK) v Martine (M. Eliáš et al. 1997, 2007). Mohutné hradisko na vrchole V. Tribeča, pravdepodobne zo 7. storočia pred Kristom (Katkinová & Katkin 1983), patrilo do systému predveľkomoravských obranných hradísk Zobor-Žibrica-Tribeč (M. Eliáš et al. 2007: 15). Z tohto obdobia je aj hradisko na Malom a Veľkom Lysci (M. Eliáš 2006, Mitáš & Stegmann-Rajtár 2007).

Rukopis je napísaný úhladným a dobre čitateľným písmom (Obr. 1). Ukážku uverejnil M. Eliáš et al. (2007:15). V roku 2006 túto štúdiu neznámeho autora prepisal a pripojil k nej niekoľko poznámok (M. Eliáš 2006). Veľmi podrobný opis zachovaného kamenného valu je doložený presnými číselnými údajmi o veľkosti (dĺžka, výška, sklon svahov) a polohe valu, otvoroch v ňom (brány), podrobnými informáciami o prístupových cestách na hradisko atď. Svedčí to o tom, že autor územie preskúmal a veľmi dobre poznal.

Je celkom isté, že rukopis vznikol až po roku 1918. Pochádza zo začiatku 20. storočia, z prvých rokov Československej republiky, ako to vyplýva z prvej vety rukopisu o lokalizácii valu na V. Tribeči (Anonymus): „*Vrch Tribeč v Československej republike na Slovensku v župe Nitrianskej leží a je najprednejším štítom Tribečského pohoria, ktorý aj na špeciálnej mape vojenského geografického ústavu, strana Nitra s kótou 829 m je označený*“ (Obr. 1). O pres-

Obr. 1 Prvá strana rukopisu neznámeho autora o predhistorickom vale na vrchu Tribeč.

Fig. 1 First page of the manuscript of an anonymous author on the historical wall in the Tribeč hill.

nejšie datovanie sa pokúsil M. Eliáš (2006), podľa ktorého neznámy autor „Štúdiu napísal asi v rokoch 1920–1924, – je už v ČSR, ale sa ešte nezmieňuje o pribytku „pustovníka“ na Tribeči, ktorý tam býval od roku 1924“. Informáciu o pustovníkovi na Tribeči uvádzajú M. Eliáš et al. (1997) a Benčík (2014), po ňom je pomenovaná studnička v sedle medzi Veľkým a Malým Tribečom ako „Pustovníkova studnička“.

Neznámy autor

Autor pozoruhodného rukopisu o predhistorickom vale na Tribeči je neznámy. V inventári starých rukopisov v Literárnom archíve Matice slovenskej (Kolektív 1974) je pri rukopise uvedené „autor nezist.“. Podľa M. Eliáša (M. Eliáš 2006) „Autor je anonymný, pravdepodobne učiteľ, amatérsky archeológ, spod Tribeča, asi zo strany Topolčan (prístupovým cestám z tej strany venoval veľkú pozornosť)“. Autorstvo sa nám doposiaľ nepodarilo zistiť. V LA SNK nie je údaj o získaní rukopisu (dar?), keďže je to starý rukopis získaný Maticou slovenskou v Martine. Na tvrdom obale, do ktorého je rukopis vložený, na poslednej strane je rukou napísané meno Alojz Makovický. V dostupných publikáciách sme k nemu nenašli žiadne informácie. Vzťah k lokalite a iné väzby sa nám doteraz zistiť nepodarilo. Bude potrebné ďalšie štúdium archívnych dokumentov a porovnávací výskum rukopisov.

Lokalizácia výskytu

Neznámy autor lokalizuje výskyt prvosienky *primula auricula aurea* pomerne presne: „Na severovýchodných brehoch veľkého výmolu (Osicí jarek) v hornejšej jeho časti ešte po dnes nachádza sa viac malých kričkov kvetiny: *primula auricula aurea*.“ Táto lokalita je však dosť vzdialená predhistorickému valu a vrchu Tribeč, o ktorom v rukopise veľmi podrobne píše. Tento „obrovský výmol“ „Ossicí jarek“ menovaný (autor používa pomenovanie Osicí jarek aj Ossicí jarek) sa totiž „tam, kde sú už role, na úplnej rovine – bez odôvodnenej príčiny začína ...“. Považuje ho za „nevysvetliteľnú zvláštnosť“, vzhľadom na jeho dĺžku („je celkom 1438 m dlhý“) a jeho krivoľaký tvar, rôznu hĺbku a šírku, jednoznačne za výsledok činnosti človeka („Je to ale len zjav ľudskej námahy“).

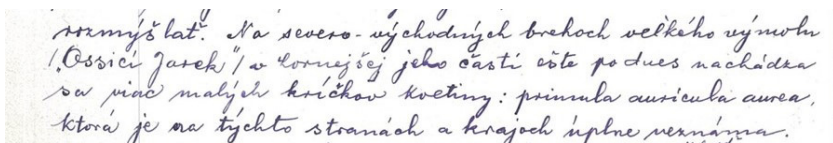
V rukopise autor odkazuje na obrázky opisovaných miest, ktoré však nie sú k zachovanému rukopisu priložené. Ich hľadanie v archíve bolo neúspešné. To komplikuje presnú lokalizáciu „týchto úzkych fľiačkoch zeme“, na ktorých prvosienka rástla.

Miesto výskytu prvosienky môžeme podľa opisu Krivej cesty a veľkého výmoľa – Osicieho jarku lokalizovať na západné úpätie Tribeča v kontakte s Nitrianskou pahorkatinou. Hutten (1879: 21) z tohto územia uvádza výskyt *Dactylorhiza maculata* (L.) Soó (sub *Orchis maculata* L.) slovami „dann bei Hornyán im Eichenwalde unter der Krivá cesta und am Krtinov vrch“. Intenzívna výmoľová erózia sa vyskytuje v deluviálnych sedimentoch pokrývajúcich úpätia Tribečského predhoria a v eolických sprašoidných sedimentoch, pokrývajúcich proluviálne akumulácie, napr. na úpätiach medzi obcami Nitrianska Streda a Klátová Nová Ves (Liščák in Ivanička et al. 1998). Tieto erózne rýhy spravidla predstavujú predĺženie dolín Tribeča. Dĺžka erózných rýh tu často presahuje 1500 m, šírka býva niekoľko metrov až niekoľko desiatok metrov (Liščák l.c., cf. tiež Pristaš et al., 2000).

Podľa erózných rýh znázornených na geologických mapách Tribeča a Podunajskej nížiny-Nitrianskej pahorkatiny ide najskôr o výmoľ medzi obcami Solčany a Krnča. Podľa katastrálnych máp sa kľukatý výmoľ nachádza v katastroch dvoch obcí: Práznovce a Krnča. Dňa 30. apríla 2018 som toto územie navštívil a tento výmoľ prešiel od začiatku pri štátnej ceste do obce Solčany až po koniec južne od obce Krnča. Svojou dĺžkou, kľukatosťou, premenlivosťou šírky a hĺbky eróznej rýhy zodpovedá opisu v rukopise.

Meno taxónu

V rukopise neznámyho autora je meno rastliny uvedené v latinčine a jednoznačne ako „*primula auricula aurea*“ (Obr. 2). Uvádza „...viac malých kričkov kvetiny: ***primula auricula aurea***, ktorá je na týchto stranách a krajoch úplne neznáma“ (Anonymus). Trojslovné meno sa vzťahuje pravdepodobne na pestované rastliny, o čom sa však na tomto mieste v rukopise nepíše. V ďalšom texte autor vysvetľuje, že táto prvosienka sa vyskytuje mimo územia Slovenska, podľa jeho predpokladu v Alpách: „Naproti tomu v Alpách je však veľmi častá, už hneď z jari pokrýva všetky lúky svojim listím a kvetím, keď ešte iná zeleň sa neobjavila. I u nás v tom čase prekvitá, ale výlučne a jedine

Obr. 2 Text rukopisu, v ktorom je uvedená informácia o výskyte „*primula auricula aurea*“.

Fig. 2 Text of the manuscript with information on the occurrence of “*primula auricula aurea*”.

len na týchto úzkych fliáčkoch zeme.“ Zdroj tejto jeho informácie o výskyte prvosenky v Alpách nepoznáme.

Tieto informácie o prvosenke uvedené v rukopise o archeologickej lokalite sú nečakané a prekvapujúce. Neznámy autor v závere rukopisu chcel „Pripomenúť ešte jeden zvláštny jav, o ktorom dá sa moc premýšľať“. Nápadný a zrejme hromadný výskyt dekoratívnej rastliny vo voľnej prírode ho tak zaujal, že považoval za potrebné o ňom informovať a pokúsiť sa jeho výskyt vysvetliť pohľadom historika (učiteľa dejepisu?).

Tento nápadný druh prvosenky (*Primula*) sa uvádzal v kľúči na určovanie rastlín pre nižšie stredné školy, ktorý bol vydaný ako dodatok k Polívkovmu Rastlinopisu (Polívka 1924), v neskorších vydaniach aj s perokresbami. Tento kľúč sa používal aj na slovenských školách v preklade F. Broula. V Kľúči sa *Primula auricula* uvádza ako prvý druh prvosenky s textom „Listy hladké, trochu dužnaté, koruny bariev rozmanitých, pestuje sa v črepech – auricula (*Primula auricula*)“ (Polívka 1924: 106). Prvosenka „auricula“ (slovenský názov nie je v kľúči uvedený) bola s obľubou pestovaná dekoratívna skalnička. Označenie „aurea“ je však záhradnícky termín. Neznámy autor nebol botanik (ani meno rodu nepíše s veľkým začiatočným písmenom), napriek tomu uvádza trojslovné meno taxónu v latinčine, aj s označením variety (záhradníckeho kultivaru?). Nevieme podľa akej príručky (atlasu) rastlinu určil, ani kto a či vôbec niekto mu pri tom pomohol. Môžeme len predpokladať, že v okolí Továrnikov (teraz súčasť mesta Topoľčany) bol tento taxón (záhradnícka odroda) známy. V Továrnikoch pôsobil lekár a botanik Jozef Pantoček ml. (1846–1916), od roku 1914 tu žil na dôchodku. Jeho vnukom bol Jozef Scheffer (1903–1949), ktorý navštevoval rodinu svojho starého otca a botanizoval v Tribeči práve v rokoch predpokladaného napísania rukopisnej štúdie o predhistorickom vale na vrchu Tribeč. Rozšírením a taxonomickým hodnotením prvosenok v Uhorsku sa na začiatku 20. storočia zaoberal V. Borbás, keď v štúdiu z roku 1901 odlíšil *P. auricula* var. *hungarica* (Borbás 1901).

Nepôvodný výskyt a zavlečenie

Neznámy autor považuje výskyt prvosenky „*primula auricula aurea*“ v území za zvláštnosť. Vie, že táto prvosenka sa na Slovensku nevyskytuje, podľa jeho predpokladu (vyjadrenia) pochádza z Álp a k nám preto musela byť zavlečená. Správne predpokladá dve možnosti zavlečenia: (i) náhodné zavlečenie a (ii) úmyselnú introdukcii. Najskôr uvažuje o náhodnom zavlečení prvosenky na Slovensko, resp. na opisovanú lokalitu už počas sťahovania národov: „Či by to nebolo možné, že by sa jej semeno v špárach a rozpuklinách

vozov a kár; pri sťahovaní národov z Alpských krajín až sem dohrkotavšie, bolo zanesené a tu pri prípadnom zlomení alebo prekotení sa týchže po stráňach bolo vysypané, roztrúsené a zatlačené nepovšimnuté vyklíčilo, aby sa úzkostlive cez stá ba tisícročia v cudzej zemi prechovalo?“ Ale pripúšťa aj druhú možnosť – priame zavlečenie prvosenky „belovlasým dieťaťom hôr“, ktoré „toto charakteristické kvietko“ by „z týchto vysoko ležiacich strán bolo vykopalo, v mokru udržalo a zachovalo snád' aj svojimi slzami ... pokropilo a potom vysadiac ho na chránenom mieste pri kraji ciest ... slzami kropilo, vlašilo, až kým sa dostatočne zosilnilo a rozmnožilo?“ Pravda, ani jedna, ani druhá z predpokladaných možností zavlečenia prvosenky na lokalitu nie sú a ani nemohli byť podložené dôkazmi. Mohli by sme ešte predpokladať, zatiaľ tiež bez dôkazov, že túto dekoratívnu rastlinu pestovali v záhrade pri niektorom kaštieli v okolí (napr. v Továrnikoch či v Oponiciach) a odtiaľ mohla byť zavlečená na lokalitu, ktorú opisuje neznámy autor v rukopise. V každom prípade ide o nepôvodný výskyt a o druhotnú lokalitu prvosenky na nezvyklom mieste mimo obcí. Podľa Kochjarovej (2016: 595) údaje o únikoch *P. auricula* z kultúry a divočení na našom území nie sú známe. Nepublikovaný údaj v rukopise neznámeho autora je prvým údajom o úniku prvosenky *P. auricula*, resp. jej križenca s prvosenkou *P. hirsuta*, ktorá sa tiež vyskytuje v Alpách, z kultúry a jej divočení na Slovensku už na začiatku 20. storočia.

Záverom možno konštatovať, že podrobný rozbor rukopisu – 11-stranovej štúdie neznámeho autora o predhistorickom kamennom vale hradiska na vrchu Tribeč – ukázal viaceré nové skutočnosti.

(1) Údaj o výskyte *Primula auricula* v rukopisej štúdií neznámeho autora sa nevzťahuje na vrchol Tribeča, ako sme nesprávne predpokladali. Ale je pomerne presne lokalizovaný na severozápadné svahy veľkého výmoľa (Osicí, resp. Ossicí jarek) ako časti (úseku) prístupovej cesty (Krivá cesta) k hradisku na Tribeči, t. j. na západné úpätie Tribeča v kontakte s Nitrianskou pahorkatinou.

(2) Neznámy autor považuje výskyt prvosenky „*primula auricula aurea*“, v území za nepôvodný, zvláštny a hodný pozornosti. Je to prvá informácia o úniku tohoto taxónu (najskôr hybridogénneho pôvodu) z kultúry a jeho divočení na Slovensku.

(3) Podľa neznámeho autora bola táto na Slovensku nepôvodná prvosenka na lokalitu zavlečená náhodne povozmi (?ripochória), alebo priamou introdukciou živých rastlín (antropochória).

(4) Autorom uvedené dve možnosti zavlečenia by sme mohli doplniť treťou – únikom prvosiienky z kultúr, pestovaných v záhradách kaštieľov v okolí (napr. Továrniky, Oponice a pod.).

(5) Neznámy autor predpokladá, že prvosiienka sa na lokalite udržala od čias zavlečenia v dávnej minulosti až do času pozorovania predhistorického valu na začiatku 20. storočia.

Výskyt v rukopise uvedeného taxónu (prvosiienky „*primula auricula aurea*“) v území (rozsiahly erózny výmol medzi obcami Solčany a Krnča na severnom úpätí Tribeča v kontakte s Nitrianskou pahorkatinou) v súčasnosti (ca po 100 rokoch) som pri prvom terénnom prieskume predbežne nepotvrdil.

PodĎakovanie

Tento príspevok vznikol vďaka PhDr. Michalovi Eliášovi, CSc. (1934–2018), pracovníkovi a vedúcemu Literárneho archívu Matice slovenskej v Martine, ktorý našiel rukopis v matičnom archíve v Martine, upozornil ma na údaj o výskyte druhu „*primula auricula aurea*“, rukopis prepísal do súčasnej slovenčiny a venoval sa hodnoteniu rukopisu z historického hľadiska. Ďakujem tiež pracovníčkam Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice v Martine za pomoc pri práci s rukopisom a snahou o určenie autorstva.

Literatúra

- Ambros, M. (ed.) 1996. Floristický kurz Partizánske 2. – 9. júla 1994. Rosalia, Nitra, mimoriadne vydanie. 163 pp.
- Anonymus. O prähistorickom pevnostnom vale na vrchu Tribči. Mscr., 11 s., depon in Literárny archív Slovenskej národnej knižnice, Martin.
- Benčík, E. 2014. Zlatno v náručí hôr. Obecný úrad v Zlatne. Zlatno.
- Borbás, V. 1901. Distributio Primularum per Hungariam geographica. Term. Fuz. 24: 458–468.
- Brickell, Ch. (ed.) 2008. Encyklopédia záhradných rastlín A-Z. Ikar, Bratislava, 1128 pp.
- Domin, K. 1923. Tab. VII. Obr. 10. Výsokmenná doubrava na Velkém Trýbci v Nitranských horách. In Problémy a metody rostlinné sociologie a jejich použití pro výzkum lučních a pastviných porostů republiky československé. Publ. Minist. Zeměd. 1923/39, Praha. p. 312–313.
- Dostál, J. & Červenka, M. 1992. Velký klíč na určování vyšších rostlin II. SPN Bratislava.
- Eliáš, M. 2006. Poznámky M. Eliáša. Mscr., 2 s. Priložené ako príloha k prepisu rukopisu O prähistorickom pevnostnom vale na vrchu Tribči, s. 7–8.
- Eliáš, M., Eliáš, P. & Eliáš, K. 1997. Velčice. Z dejín, prírody a kultúry obce. Obecný úrad, Velčice. 119 pp. + obr. príloha.
- Eliáš, M., Eliáš, K., Zeman, M. & Gahr, E. 2007. Velčice (1232–2007). Národopisná monografia. Matica slovenská, Martin. 320 pp.
- Eliáš, P., 1980. Príspevok ku kvetene vrcholovej časti pohoria Tribeč. Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 15: 51–55.
- Eliáš, P. 1984. Fytogeografické poznámky k pohorí Tribeč. Biológia, Bratislava, 39/1: 537–543.
- Eliáš, P. 1985. Príspevok k poznaniu vegetácie Velkého Tribeča (829 m n. m.). Rosalia 2: 79–90.

- Eliáš, P. 1992c. Kvetena Chránenej krajinskej oblasti Ponitrie (pohorie Tríbeč a Vtáčnik) 1. Zoznam taxónov cievnatých rastlín. Rosalia 8: 37–56.
- Eliáš, P. 1997: Prírodné pomery. In: Eliáš, M., Eliáš, P. & Eliáš, K. 1997. Velčice. Z dejín, prírody a kultúry obce. Obecný úrad, Velčice. p. 65–72.
- Eliáš, P. 2006 st.: Poznámky P. Eliáša st. k rukopisu neznámeho autora „O prehistorickom pevnostnom vale na vrchu Tríbeč“. Mscr., 1 s.
- Eliáš, P. st. 2016. Komentovaný prehľad rastlinných spoločenstiev: mikroregión Tríbečsko. Vydav. SPU Nitra.
- Eliáš, P. st. 2018a. Fyto geografické začlenenie územia Floristického kurzu v Zlatých Moravciach. Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 40, Suppl. 1: 5–9.
- Eliáš, P. st. 2018b. Krátky prehľad výskumu rastlinstva v území Floristického kurzu v Zlatých Moravciach, JZ Slovensko. Bull. Slov. Bot. Spoločn. 40, Suppl. 1: 19–48.
- Futák, J. 1972. Fyto geografický prehľad Slovenska. In Lukniš, M. (ed.) Slovensko 2. Príroda. Obzor, Bratislava, p. 431–482.
- Halda, J. 1992. The genus *Primula* in cultivation and in the wild. Denver, CO: Tethys Books.
- Hanelt, P. 1973. Familie Primelgewächse, Primulaceae. In: Urania Pflanzenreich. Hohere Pflanzen 2. Urania-Verlag, Leipzig. p. 181–184.
- Hutten, M. von, 1879. Beiträge zur Flora oberen Neutra-Thales. Oest. Bot. Zeit. 29(1): 20–22.
- Ivanička, J. ed. a kol. 1998. Geologická mapa Tríbeča 1:50 000. MŽP SR – Geologická služba SR, Bratislava.
- Katkinová, I. & Katkin, S. 1983. Prieskum na hradisku Veľký Tríbeč. Archeologický ústav SAV, Nitra.
- Kliment, J. 1999. Komentovaný prehľad vyšších rastlín flóry Slovenska, uvádzaných v literatúre ako endemické taxóny. Bull. Slov. Bot. Spoločn. 21, Suppl. 4: 260–261.
- Kochjarová, J. 2016. 1. *Primula*. Prvosenka. In: Goliašová, K. & Michalková, E., eds., Flóra Slovenska, VI/4: 577–607.
- Kolektív, 1974. Inventár rukopisov Literárneho archívu Matice Slovenskej. III. Starý fond. C–Náučné a iné práce. Matica Slovenská, Martin.
- Kovanda, M. 2002. *Primulaceae* Vent. – prvosenkovité. In: Kubát, K. (ed.) Klíč ke květeně České republiky. Academia, Praha. p. 279–286.
- Marhold, K. a kol. 1998. Paprad'orasty a semenné rastliny. In Marhold, K. & Hindák, F. (eds.), Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava. p. 333–687.
- Mitáš, V. & Stegmann-Rajtár, S. 2007. Nové nálezy z prieskumov opevneného hradiska Veľký Lysec. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2005. Nitra, s. 146–148.
- Moravec, J. 1999. *Primula* L. In Mareček, F. (ed.) Záhradnícký slovník náučný. Zv. 4, N-Q. Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, p. 469–479.
- Polívka, F. 1924: Kľúč k určovaniu rastlín v našej kvetene najčastejšie sa vyskytujúcich. Preklad desiateho českého vydania. Poslovenčil František Broul. Sborník příruček, zv. 22. Nakl. R. Promberger, Olomouc.
- Polívka, F., Domin, K. & Podpěra, J. 1928. Klíč k úplné květeně republiky československé. 2. vyd., Promberger, Olomouc.
- Pristaš, J. et al., 2000. Geologická mapa Podunajskej nížiny – Nitrianskej pahorkatiny. Ministerstvo životného prostredia SR, Bratislava.
- Šipošová-Kováčiková, H. 1979. Príspevok k rozšíreniu cievnatých rastlín v strednej časti pohoria Tríbeč. Acta Bot. Slovaca, Ser. A5: 5–118.

- Somlyay, L. & Bauer, N. 2010. Nomenclatural and taxonomic notes on two eastern taxa of the *Primula auricula* complex. *Biologia* 65/5: 784–788.
- Suza, J., Doležal, R. & Krist, V. 1931. Príspevky ku geobotanickému výzkumu Tribeckých vrchů (Slovensko). *Sborn. Slov. Nár. Múzea*, 1929–1931. p. 108–122.
- Zhang, L.B. 2002: Phylogeny, Biogeogr. Syst. *Soldanella* & *Primula* sect. *Auricula* . p. 108–109.
- Zhang, L.B. & Kadereit, J. W. 2004. Classification of *Primula* sect. *Auricula* (*Primulaceae*) based on two molecular data sets (ITS, AFLPs), morphology and geographical distribution. *Botanical Journal of the Linnean Society* 146: 1–26.
- Zhang, L.B. & Kadereit 2005. Typification and synonymization in *Primula* sect. *Auricula* (*Primulaceae*). *Taxon* 54/3: 775–788.

Došlo 13. 8. 2018

Prijaté 7. 8. 2019